

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o zapłatę na skutek apelacji powódki, od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 25 maja 2012 r.

Czy w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu, w przypadku dojścia układu do skutku, wierzyciele tracą roszczenia o zapłatę odsetek za opóźnienie w zapłacie wierzytelności objętych układem za okres po dniu otwarcia postępowania upadłościowego?

UZASADNIENIE

Powódka A. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. wniosła pozew przeciwko P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G. o zapłatę kwoty 24 512,04 zł. wraz z odsetkami i kosztami postępowania.

W uzasadnienie powódka wskazała, postanowieniem z dnia 4 maja 2009 r. Sąd Rejonowy w G. ogłosił upadłość pozwanej obejmującą likwidację majątku, zmienioną w toku postępowania na postępowanie z możliwością zawarcia układu. Wierzytelność powódki w stosunku do upadłego została umieszczona na liście wierzytelności pod pozycją 20 i uznana w wysokości 78 758,95 zł. Powódka wskazała, że zgodnie z treścią przepisu art. 272 ust 1 Prawa upadłościowego i naprawczego (PUIN) układ obejmuje wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości.

Do dnia 2 maja 2009 r. obowiązywał przepis art. 272 ust 2 PUIN, który stanowił, że układem obejmuje się odsetki od wierzytelności wymienionych w pkt 1 za cały czas opóźnienia spełnienia świadczenia.

Przepis ten został uchylony z dniem 2 maja 2009 r. na mocy ustawy z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy – prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. nr 53, poz.434). Zgodnie z art. 5 tej ustawy do spraw w których ogłoszono upadłości począwszy od 2 maja 2009 r. stosuje się znowelizowane przepisy.

Powódka zaznaczyła, że z uzasadnienia projektu wynikało, że odstąpiono od zasady, że układem są objęte odsetki za cały czas opóźnienia w spełnieniu świadczenia. W celu usprawnienia postępowania powrócono do rozwiązania znanego już wcześniej, według którego układem objęte są odsetki za okres do ogłoszenia upadłości.

Jako, że upadłość pozwanej została ogłoszona w dniu 4 maja 2009 r. to odsetki nie są objęte układem i podlegają zaspokojeniu na zasadach ogólnych w pełnej wysokości, a to od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zapłaty raty układowej.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości. Pozwana wskazała, że w uzasadnieniu noweli ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, na którą powołała się powódka odwołano się do regulacji art. 41 Prawa o postępowaniu układowym zgodnie z którym „do kapitału od którego należą się odsetki, dopisuje się je do dnia otwarcia postępowania układowego”. Pozwana wskazała, że z przepisu tego wynikało, iż w postępowaniu układowym nie uwzględnia się odsetek za czas do dnia otwarcia postępowania układowego, rzecz ma się więc tak samo jak według art. 33 prawa upadłościowego.

Zaznaczyła pozwana powołując się pogląd M. Allerhanda, że wierzyciele nie tylko nie biorą udziału w postępowaniu z odsetkami za okres od otwarcia postępowania układowego, lecz w ogóle nie mogą ich dochodzić, jeżeli układ dojdzie do skutku i zostanie zatwierdzony, jeżeli bowiem nie liście nie wymienia się odsetek, to nie można ich uwzględnić.

Pozwana wskazała również, iż pogląd przeciwny powadziłby do sytuacji, w której świadczenia uboczne byłyby bardziej uprzywilejowane niż świadczenie główne podlegające restrukturyzacji w ramach układu.

Prowadziłoby to do rażącej dysproporcji w sytuacji prawnej wierzycieli i byłoby sprzeczne z treścią przepisu art. 279 ust 1 PUiN. Nadto pozwana wskazała, że wstrzymanie płatności zobowiązań układowych wynika z mocy prawa z przepisu art. 87 PUiN, a w konsekwencji natura postępowania upadłościowego i układowego wyklucza stosowanie ogólnych zasad prawa dotyczących odsetek.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej koszty procesu.

W uzasadnieniu wskazał ten Sąd, że za bezsporne uznał to, iż w dniu 4 maja 2009 r. Sąd Rejonowy w G. postanowieniem [...] ogłosił upadłość pozwanej obejmującą likwidację majątku. Postanowieniem z dnia 19 maja 2010 r. zmieniony został sposób postępowania upadłościowego pozwanej na upadłość z możliwością zawarcia układu.

Układ objął wierzytelności w tym odsetki do dnia ogłoszenia upadłości, a to do dnia 4 maja 2009 r. Pozwana zawarła układ z wierzycielami, w tym z powódką i rata układowa została powódce zapłacona.

Odsetki od zgłoszonych wierzytelności od dnia ogłoszenia upadłości nie były objęte układem.

Sąd pierwszej instancji ustalił, iż odsetki nie biegły od daty ogłoszenia upadłości, a powódka nie była uprawniona do dochodzenia odsetek od pozwanej od ogłoszenia upadłości do daty zapłaty raty wynikającej z układu.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy zważył, że zgodnie z przepisem art. 272 ust 1 PUiN w brzmieniu obowiązującym od dnia 2 maja 2009 r. układ obejmuje wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości. Przepis art. 272 ust PUiN został zmieniony do brzmienia jak zacytowano, ustawą z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. n 53, poz. 434), która weszła w życie z dniem 2 maja 2009 r.

Do dnia 2 maja 2009 r. przepis art. 272 PUiN obowiązywał w brzmieniu wraz z ust. 2, z którego wynikało, że układem obejmuje się odsetki od wierzytelności wymienionych w ust 1 za cały czas opóźnienia świadczenia. Przepis ust. 2 art. 272 PUiN został uchylony powołaną wyżej ustawą. Jak wynikało z jej przepisu art. 5 w sprawach, w których ogłoszono upadłość przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Powódka w związku z taką zmianą przepisu art. 272 PUiN wywiodła, że od jej wierzytelności objętej układem będą odsetki od daty ogłoszenia upadłości do dnia zapłaty, a skoro nie zostały one objęte układem to mogą być dochodzone na zasadach ogólnych.

W ocenie Sądu pierwszej instancji brak było podstaw do takiej interpretacji przepisu art. 272 ust. 1 PuiN. Mając bowiem w polu widzenia treść przepisu art. 272 PUiN przed zmianą i po niej należało uznać, iż ustawodawca w ogóle

pozbawił wierzycieli prawa do dochodzenia odsetek za okres od daty ogłoszenia upadłości do daty wymagalności raty układowej.

Wskazał Sąd Rejonowy, iż skoro z treści przepisu przed zmianą wynikało, że układ obejmuje odsetki powstałe po dacie zawarcia układu, to zmiana tego przepisu jednoznacznie wskazuje na to, iż intencją ustawodawcy było przerwanie biegu odsetek od daty ogłoszenia upadłości do daty wymagalności poszczególnych takt układowych. Dopiero w razie niezrealizowania układu we wskazanym w nim terminie wierzyciel może domagać się odsetek. Skoro bowiem przed zmianą treści przepisu art. 272 PUiN ustawodawca szczegółowo określił w ust. 2 za jaki okres odsetki obejmuje układ, to brak wskazania tegoż, poprzez uchylenie przepisu ust. 2 art. 272 PUiN wskazuje jednoznacznie, iż układ obejmuje wierzytelności powstałe do daty ogłoszenia upadłości o czym mowa w treści ust. 1 art. 272 PUiN. W konsekwencji po tej dacie odsetki nie biegają w ogóle.

Uznał Sąd pierwszej instancji, iż gdyby intencją ustawodawcy było umożliwienie wierzycielom dochodzenie odsetek od daty ogłoszenia wierzytelności na zasadach ogólnych wynikających z przepisów Kodeksu cywilnego, umieściłby taki zapis w treści przepisu art. 272 PUiN.

Sąd Rejonowy nie znalazł podstaw do zastosowania w tym przypadku wykładni rozszerzającej treści ust. 1 art. 272 PUiN. Wykładnia taka stałaby w sprzeczności z wykładnią systemową przepisów Prawa upadłościowego i naprawczego, które to szczegółowo określają sposób restrukturyzacji zobowiązań w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu. W szczególności mając w polu widzenia treść przepisu przed i po zmianie, jak również uzasadnienie projektu zmiany wskazanego przepisu.

Na marginesie wskazał Sąd Rejonowy, że przepis art. 87 PUiN zakazuje dłużnikowi spełniania świadczeń, które są objęte układem, a jak wynika z treści art. 92 PUiN w razie ogłoszenia upadłości obejmująca likwidację majątku odsetki również mogą być zaspakajane do daty ogłoszenia upadłości. W konsekwencji dłużnik, wobec którego ogłoszono upadłość nie opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, albowiem z mocy ustawy spełnić świadczenia nie może. Brak jest zatem podstaw do stosowania przepisu art. 481 Kc w stosunku do dłużnika, co do którego ogłoszono upadłość, tak obejmującą likwidację majątku, jak i z możliwością zawarcia układu.

Układ, to wszak ugoda upadłego z wierzycielami, w szczególny sposób uregulowana przepisami Prawa upadłościowego i naprawczego. Stosowanie w trakcie trwania postępowania zmierzającego do zawarcia układu ogólnych przepisów prawa cywilnego byłoby sprzeczne z regulacjami Prawa upadłościowego i naprawczego i powadziłoby do ich obejścia. Przepisy Prawa postępowania upadłościowego i naprawczego są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów prawa cywilnego, stanowiącego normy generalne. Co więcej przepisy prawa cywilnego mogą być stosowane w postępowaniu upadłościowym jedynie odpowiednio i jedynie gdy przepis tak stanowi – przykładowo art. 216 PUiN. O ile zatem ustawodawca odwołuje ogólnie się odpowiednio do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w treści przepisu art. 229 PUiN, o tyle takiego odwołania do treści przepisów Kodeksu cywilnego przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego nie zawierają.

Dlatego uznał Sąd pierwszej instancji, że skoro przepis ust. 2 art. 272 PUiN został uchylony to ustalić należało, że strona powodowa nie miała podstaw do domagania się odsetek na zasadach ogólnych od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zapłaty raty układowej. Wierzyciel zatem może domagać się odsetek po dacie ogłoszenia upadłości, w razie zawarcia układu jedynie, gdy dłużnik pozostawałby w zwłoce z płatnością raty układowej, bądź w przypadku nie zawarcia układu razie umorzenia postępowania .

Odnosząc się do zasady równego traktowania wierzycieli wyrażonej w treści art. 279 PUiN, nadmienić należało, że gdyby uznać stanowisko powódki za uzasadnione – a sprzeczne z tą zasadą, to nietrudno wyobrazić sobie sytuację, gdy wierzyciele dochodziliby odsetek od swoich wymagalnych wierzytelności w czasie trwania postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu, które wszak układem objęte nie są. Powadziłoby to do unicestwienia w zasadzie regulacji zawartych w przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego, czyniąc je martwymi.

Z tych względów Sąd Rejonowy oddalił powództwo i przyznał zwrot kosztów stronie pozwanej.

W apelacji od tego wyroku powódka domagała się zmiany wyroku i zasądzenia dochodzonych należności oraz zwrotu kosztów procesu.

Zarzuciła powódka Sądowi Rejonowemu błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że odsetki nie biegły od daty ogłoszenia upadłości pozwanego oraz naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej wykładni art. 272 ust. 1 PUiN poprzez przyjęcie, że wskutek uchylecia ust. 2 tego przepisu powód nie jest uprawniony do dochodzenia odsetek od wierzytelności objętej układem za czas od daty ogłoszenia upadłości do daty wymagalności raty układowej bowiem po dacie ogłoszenia upadłości odsetki nie będą, błędnej wykładni art. 87 PUiN i art. 92 PUiN poprzez przyjęcie, że pozwany nie opóźnił się ze spełnieniem świadczenia na rzecz powoda, ponieważ wskutek ogłoszenia upadłości nie mógł spełnić świadczenia z mocy przepisów ustawy, zastosowanie art. 92 PUiN mimo, że wobec pozwanego ogłoszono upadłość z możliwością zawarcia układu a nie upadłość obejmującą likwidację majątku upadłego, niezastosowanie przepisu art. 481 k.c. mimo, że po dacie ogłoszenia upadłości pozwany opóźnił się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego należnego powodowi i błędny wykładnię art. 279 ust. 1 PUiN poprzez przyjęcie, że dochodzenie roszczeń nieobjętych układem na zasadach ogólnych narusza zasadę równego traktowania wierzycieli.

W uzasadnieniu wskazał skarżący, że przy uchyleniu ust. 2 art. 272 PUiN intencją ustawodawcy było jedynie wyłączenie z układu odsetek za okres po ogłoszeniu upadłości. Z uzasadnienia projektu nie sposób wywieść by tą intencją było pozbawienie wierzyciela prawa do odsetek za ten okres. Stanowiłoby to fundamentalną zmianę przepisów kodeksu cywilnego i gdyby ustawodawca miał taki zamiar to z pewnością by go wyartykułował w sposób nie budzący wątpliwości.

Uchylenie przepisu ust. 2 art. 272 PUiN stanowi powrót do rozwiązania znanego naszemu prawu już wcześniej tj. do art. 41 prawa o postępowaniu układowym. Odwołując się do uzasadnienia projektu tego rozporządzenia wskazał pozwany, że wbrew stanowisku doktryny również w przypadku tego przepisu intencją ustawodawcy nie było wprowadzenie zasady, że odsetki od wierzytelności objętych układem przestają biec w chwili ogłoszenia upadłości.

Odwołał się również skarżący do zmiany stosunków pod rządami wskazanego rozporządzenia i obecnie oraz do potrzeb praktyki, które w ocenie skarżącego powodują, iż art. 272 PUiN musi być traktowany jako przepis zniechęcający dłużnika do podejmowania działań przedłużających postępowanie.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu podtrzymał swą argumentację prezentowaną przed Sądem pierwszej instancji.

Przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, a sprowadzające się do pytania: „czy w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu, w przypadku dojścia układu do skutku, wierzyciele tracą roszczenia o zapłatę odsetek za opóźnienie w zapłacie wierzytelności objętych układem za okres po dniu otwarcia postępowania upadłościowego”.

Przechodząc do omówienia przedstawionego zagadnienia, należy przypomnieć, że przepis art. 272 ust. 2 PUiN przed dniem 2 maja 2009 r. brzmiał "układem obejmuje się odsetki od wierzytelności wymienionych w ust. 1 za cały czas opóźnienia spełnienia świadczenia".

Ustawą z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U.2009.53.434) uchylono ten przepis dokonując jednocześnie zmiany ust. 1 art. 272 PUiN poprzez nadanie mu brzmienia "układ obejmuje wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości dłużnika".

W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej wskazane przepisy napisano, iż "zmiana art. 272 ust. 1 związana jest z przyjęciem koncepcji, że wierzytelności zabezpieczone w drodze przewłaszczenia na zabezpieczenie są traktowane w postępowaniu upadłościowym tak jak wierzytelności zabezpieczone zastawem rejestrowym. Unormowanie to zawarte zostało w art. 273 ust. 3 oraz 291 ust. 2. Odstąpiono też od zasady, że układem objęte są odsetki za cały czas opóźnienia spełnienia świadczenia. Stosowanie tej zasady w praktyce stwarzało znaczne trudności niesprzyjające zawarciu układu. W celu usprawnienia postępowania powrócono do rozwiązania znanego naszemu prawu już wcześniej, według którego układem objęte są odsetki za okres do czasu ogłoszenia upadłości. Dlatego też proponuje się uchylene ust. 2 w art. 272."

Jak z powyższego wynika zamiarem ustawodawcy przy zmianie omawianych przepisów było powrót do stanu sprzed wejścia w życie uchylanego przepisu, a więc do stanu gdy obowiązywało Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia z dnia 24 października 1934 r. Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U.1934.93.836 ze zm.)

W ówczesnym stanie prawnym nie było sporu, że odsetki powstałe po dniu otwarcia postępowania układowego nie bieżą i wierzyciele nie mogą ich dochodzić jeśli układ dojdzie do skutku (Janusz A. Strzępka. Wierzytelności w postępowaniu układowym. Pr.Spółek.1997.9.16; Maurycy Allerhand. Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz. Wydawnictwo Park. Bielsko-Biała 1991).

Pogląd ten formułowany był na bazie przepisu art. 41 zd. 2 p.o p.u. który brzmiał "do kapitału, od którego należą się odsetki, dopisuje się je do dnia otwarcia postępowania układowego".

Obecnie, w piśmiennictwie, po uchyleniu przepisu art. 272 ust. 2 PUiN, wyrażono pogląd, że aktualnie wobec braku przepisu regulującego kwestię wstrzymania odsetek po dniu otwarcia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu wierzyciele upadłego nie tracą roszczenia o zapłatę tych odsetek i mogą ich dochodzić od upadłego także w toku postępowania upadłościowego tak jak wszelkich wierzytelności pozaukładowych (Felix Zedler. Komentarz do art. 272 PUiN. System informacji prawnej LEX; Dariusz Chrapoński. Wpływ upadłości z możliwością zawarcia układu na zobowiązania upadłego z tytułu odsetek. Monitor Prawniczy 1/2011).

Wyrażany jest jednak również pogląd, że uchylenie przepisu art. 272 ust. 2 PUiN oznacza, że ustawodawca przyjmuje jako zasadę, że odsetki od wierzytelności naliczane mogą być jedynie do daty wydania przez sąd postanowienia o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu (Antoni Witosz. Komentarz do art. 272 PUiN w Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz pod redakcją Antoniego Witosza. Wydanie 3. Lexis Nexis. Warszawa 2012). W tym zakresie odpowiednie głosy doktryny przytoczyła także strona pozwana.

Wszystkie te okoliczności powodują, że za sporne należy uznać przedstawione wyżej zagadnienie.

Za odpowiedzią negatywną na postawione pytanie przemawia przede wszystkim literalna wykładnia omawianego przepisu oraz innych przepisów prawa upadłościowego i naprawczego - a w szczególności wskazywany w literaturze brak przepisu regulującego kwestię wstrzymania odsetek po dniu otwarcia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu. Wskazuje to na słuszność poglądu, że wierzyciele upadłego nie tracą roszczenia o zapłatę tych odsetek i mogą ich dochodzić od upadłego także w toku postępowania upadłościowego. Nie bez znaczenia jest również argumentacja przedstawiona w apelacji a dotycząca intencji autorów projektu Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Prawo o postępowaniu układowym oraz potrzeb współczesnej praktyki gospodarczej.

Za odpowiedzią pozytywną na postawione pytanie przemawiają przede wszystkim argumenty przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego, których w tym miejscu nie ma potrzeby powtarzać oraz fakt, że również w poprzednim stanie prawnym nie było przepisu regulującego kwestię wstrzymania odsetek po dniu otwarcia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu. Mimo to powszechnie przyjmowano, że po dniu otwarcia postępowania układowego odsetki te nie biegną. Można tutaj również argumentować, że obecne brzmienie przepisu art. 272 PUiN powoduje, że kwestii omawianych odsetek nie można będzie też uregulować układem. Skoro bowiem układem objąć można jedynie wierzytelności powstałe przed dniem ogłoszenia upadłości dłużnika, to umorzenie odsetek powstałych po tej dacie wymagałoby indywidualnej zgody każdego z wierzycieli.

Wspiera to argumentację Sądu Rejonowego opartą o zasadę równego traktowania wierzycieli.

Biorąc powyższe pod uwagę, w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy postanowił przedstawić do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wskazane w sentencji postanowienia.

Decydując o postawieniu pytania prawnego miał Sąd Okręgowy również na uwadze, że omówiony problem wymaga ujednoczenia praktyki orzeczniczej w skali ogólnokrajowej. Stąd wydaje się uzasadnione zajęcie w sprawie stanowiska przez Sąd Najwyższy.

/km/